

נועם

פרשת שבטים

אלימלך

שצה

שִׁבְכִּיּוֹ הַקָּדוֹשׁ הוּא מוֹרִיד וּמְכַנִּיעַ הַדִּינִים
וּמְגִיחֵם שְׁלֹא יִהְיֶה בָּהֶם כֹּחַ וּמִמָּתִיקֵם. *

וְזֶהוּ הַשֹּׁמֵר לֵךְ פֶּן תַּעֲזֹב אֶת הַלֹּוי, רָצָה לוֹמַר
שֶׁהַכְּתוּב מְזַהֵר אֶת הַצַּדִּיק שֶׁלֹּא יַעֲזֹב
אֶת הַלֹּוי, הֵינּוּ דְּבָקוֹתוֹ וְחִבּוּרוֹ
בְּמַחְשְׁבוֹתָיו הַקָּדוֹשִׁים וְהַטְהוּרִים בְּהַבּוּרָא
בְּרוּךְ הוּא. * כָּל יָמָיו עַל אֲדָמָתָהּ, רָצָה לוֹמַר
כָּל זְמַן שֶׁאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה, צָרִיךְ הָאָדָם
שָׁמּוּר, וְלִהְיוֹת תָּמִיד בְּדָבָר וּשְׁלֵמוֹת
בְּלִי הַפֶּסֶק, וְלִדְבֹק עֲצָמוֹ בְּדָבָק טוֹב כָּל
הַיָּמִים, אָמֵן: *

וְזֶהוּ 'שְׁמָאלוֹ תַּחַת לְרָאשֵׁי וַיְמִינוּ תַּחֲבָקְנִי'
(שִׁיר הַשִּׁירִים ב ו), רָצָה לוֹמַר דְּהַצַּדִּיקִים
יֵשׁ לָהֶם כֹּחַ כִּנּו"ל לְהַכְנִיס הַשְּׁמָאל אֶל הַיָּמִין,
וְהַשְּׁמָאל וְהַיָּמִין הֵם בְּרִשּׁוֹת הַצַּדִּיק. * וְזֶהוּ
'שְׁמָאלוֹ תַּחַת לְרָאשֵׁי', רָצָה לוֹמַר שֶׁהַשְּׁמָאל
הוּא בָּא אֶל הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן הַנִּקְרָא 'רָאשֵׁי'. *
'וַיְמִינוּ תַּחֲבָקְנִי' עַל יְדֵי זֶה אֲנִי מַחֲבִק
וּמְשַׁתְּעֶשְׁע עֲצָמִי עִם הַצַּדִּיק שֶׁהַכְּנִיס הַכֹּל
לַיָּמִין. וְזֶהוּ 'יִבְטַח כִּי יִגִּיחַ יִרְדֵּן אֶל פִּיהוּ'
(איוב מ כג), רָצָה לוֹמַר הַצַּדִּיק שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּטָחוֹן
גָּדוֹל עַל הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בְּרוּךְ הוּא. * 'יִגִּיחַ
יִרְדֵּן' הֵינּוּ 'יִרְדֵּן דִּין'. * 'אֶל פִּיהוּ', פְּרוֹשׁ

פרשת שבטים

הַמַּעֲשִׂים רָעִים שֶׁעָשׂוּ מֵרָאָה לָהֶם הֵיכָּר
הָרַע שְׁטוּב עָשׂוּ *, וְזֶהוּ יִצָּר הָרַע שׁוֹפֵטָן. *

בִּינוּנִים זֶה וְזֶה שׁוֹפֵטָן *, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַתָּנָא
כְּגוֹן אָנוּ בִּינוּנִים, דְּהֵינּוּ שֶׁאָדָם
צָרִיךְ לְהַחֲזִיק עֲצָמוֹ בִּשְׁנֵי דְּרָכִים הָאֵלּוּ,
לְהִתְנַפֵּחַ בְּקִרְבּוֹ תָּמִיד עַל מַעֲשָׂיו, שִׁיְהִיָּה
תָּמִיד לִנְגֵד עֵינָיו שֶׁהוּא בַּעַל חֶסֶד, וְלֹא
שֶׁמֶחֱסֵד בְּעִבּוּדָתוֹ יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ וְאֵינוֹ יוֹצֵא
יְדֵי חוֹבָתוֹ, בַּעֲשׂוֹתוֹ אַחַת מִמִּצְוֹת ד' יָבִין
וַיִּשְׁכַּל הַטּוֹב וַיִּחָשֵׁב שֶׁלֹּא עָשָׂה כָּל

שְׁפָטִים וְשִׁמְרִים כו' (טז יח). נִרְאֶה לְפָרֵשׁ עַל
דֶּרֶךְ דְּאִיתָא בְּנִמְרָא (בְּרִכּוֹת סא:):
צַדִּיקִים יִצָּר טוֹב שׁוֹפֵטָן כו'. יֵשׁ לוֹמַר
הַפְּרוֹשׁ, כִּי כֵן דֶּרֶךְ הַצַּדִּיקִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם
מוֹכִיחַ בְּקִרְבָּם הַמּוֹכִיחַ אוֹתָם עַל כָּל
מַעֲשֵׂיהֶם אֲשֶׁר הֵם עוֹשִׂים, מוֹכִיחַ אוֹתָם עַל
פְּגִיעָהּ וּמֵרָאָה לָהֶם גַּם בְּמַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים
אֵיךְ שֶׁחֲסָרוּ וְלֹא עָשְׂאוּם כְּהִלְכָתָן כְּרָאוּי
לַעֲשׂוֹת לְהַבּוּרָא יִתְעַלֶּה, וְזֶהוּ יִצָּר טוֹב
שׁוֹפֵטָן *. וְלֹא כֵן הָרָשָׁעִים, כִּי נִהְפָּךְ הוּא
שֶׁכָּל מַעֲשֵׂיהֶם טוֹבִים בְּעֵינֵיהֶם, וְגַם

אותה, ואם חס ושלום אדם חושב איזה מחשבה זרה או שהוא מסתכל איזה הסתכלות רע, אזי הוא מגרש ומרחק את הפנים ממנו, והמחשבות זרות וההסתכלות והרהורים רעים נקראים אלקים אחרים, וזהו 'לא יהיה לך אלקים אחרים' כו'. וזהו לא תכיר פנים, רצה לומר שלא תחטא ולא תחשב מחשבת חוץ כדי שלא תרחק את הפנים ותתנכר ממך.

ולא תקח שחד, כי השחד יעור עיני חכמים כו', ולכאורה הלא עינינו רואים כמה וכמה מקבלי שחד והם בריאים וחזקים ומתים בעצם מראה עיניהם. אך הענין הוא, דהצדיק העובד ד' באמת זוכה להשיג מדרגות גדולות בעיני שכלו, היא החכמה העליונה, וזהו (תהלים לד טז) 'עיני ד' אל צדיקים', שהשם יתברך מזכה את הצדיקים בעיני שכל העליון, וזהו לא תקח כו' כי השחד יעור עיני חכמים כו', פרוש שלא יזכה בעיני שכלו בחכמה העליונה, ויסלף דברי צדיקים, רצה לומר דברי הצדיקים המדברים בקדשתם הוא מסלף אותם, רצה לומר לא זו בלבד שלא יזכה לחכמה עליונה, אלא גם זאת אם ירצו הצדיקים ליסרו בדבריהם להחזירו למוטב לא יועילו דבריהם, כי ידמה לו כל דבריהם לדברים המסלפים.

צדק צדק תרדף, פרוש, שתראה להצדיק מעשיך, שעל ידי הצדק שלמטה תרדף את הצדק העליון להעלותו לשרשו

הצדק בצלילות וזכות כראוי להשם יתעלה, ויהיה שפל ונבזה בעיני עצמו*. אף על פי כן לא יחזיק עצמו כרשע חס ושלום, כאמרם ז"ל (אבות פ"ב מ"ג) אל תהי רשע בפני עצמך, והטעם הוא, כי אם חס ושלום יחזיק עצמו כרשע אזי אין לבו בקרבו לעשות איזה מצוה או תורה ותפלה ואיזה עבדא כשרה וישרה, כי מתיאש עצמו באמרו שאין ראוי לזה.

ונמצא צריך האדם להחזיק בשני מדרגות, יחדו יהיו תמים אצלו, כאמרם ז"ל (ברכות נד.) 'בכל לבבך' (דברים ו ה) בשני יצרך, וזהו כגון אנו בינונים, ובינונים זה וזה שופטים. וזהו שפטים ושטרים תתן לך, רמז לשני שפטים הנ"ל, דהיינו היצר טוב והיצר הרע, ומכנה הכתוב להיצר הטוב בלשון שטרים, כי הוא כמו השוטר הרודה בעם לבלתי עשות רע, כמו כן היצר הטוב המוכיח ומיסר לאדם בשבט פיו, ומראה לו מה שחסר בעבודה.

בכל שעריך, כי לכל דבר מצוה וקדשה יש לו שער בפני עצמו, וכל מה שאדם עושה בעולם הזה, תורה או תפלה או איזה קדשה, הוא פותח שער של המצוה ההיא*, וזהו בכל שעריך.

לא תטה כו' ולא תכיר פנים, דהנה כתיב (שמות כ ג) 'לא יהיה לך אלקים אחרים על פני', יש לומר הפרוש כך, דהנה הבורא ברוך הוא הנקרא פנים של כל דבר, כי כל דבר יש לו חלק אלקות המהוה ומחיה

ולהמתיקו, וזהו גם כן הפרוש ושפטים את העם משפט צדק:

או יאמר שפטים בו, דהנה יש שני צדיקים, יש צדיק שיוכל לפעל הכל על ידי דבורו הקדוש ואינו צריך כל כך לזעק ולהתפלל, כי דבורו עושה רשם ויכול לעכב הדינים שלא יבואו כלל, ויש צדיק שאינו במדרגה זו, וצריך להתפלל ולזעק להשם יתברך עד שישמע השם יתברך את תפלתו. וזהו 'עיני ד' אל צדיקים ואזניו אל שועתם', כי העינים הם למעלה מאזנים כידוע, והצדיק אשר הגיע אל מדרגה העליונה עד שהשם יתברך משגיח עליו בעין פקידא, אזי נפעל הכל על ידי השגחה הזאת שהשם יתברך משגיח על דבורו ותנועותיו, וזהו (שם קט ד) 'ואני תפלה', והצדיק שהוא למטה ממדרגה זו צריך שועה ותפלה, וזהו 'עיני ה' בו', רמז לשני מדרגות הנ"ל. וזהו שפטים בו' תתן לה' בו' לשבטיה, רצה לומר שתתן שופטים כאלו אשר יכולים לעכב הדינים שלא יבואו כלל בכל שעריו, דהעולם הוא של הצדיק, כדאיתא (בר"ח ז) שהשם יתברך היה נמלך עם נשמת הצדיקים במעשה בראשית, וזהו לשבטיה, רמז שיכולים לעכב שבט הדין.

וזהו 'ה' חפץ למען צדקו' בו' (ישעיה מב כא), רצה לומר כל מה שחפץ ד' לעשות, הן רחמים והן דין חס ושלום, הוא הכל 'למען צדקו', שרוצה לעשות צדקות, דהיינו שמעכב הדינים על ידי הצדיק, והוא צדקה לעולם ולצדיק, כי צריך לעלות במדרגה

גדולה. וזהו 'גדיל תורה' בו'. וזהו 'שבטך ומשענתך' (תהלים כג ד), פרוש, 'שבטך' רצה לומר הדינים, 'ומשענתך', פרוש הצדיקים המעכבים אותם והם למשענת לנו שלא יבואו, 'המה ינחמני', וק"ל:

כי יפלא ממך דבר בו' בין דין בו' וקמת ועלית בו' (יז ח). נראה לפרש, דהנה הצדיק הוא מפליא פלאות גדולות, על ידי דבורו הקדוש נמתקים כל הדינים מעל ישראל * וממשיך דינים על הרשעים, וזה הוא פלא גדול *. וזהו כי יפלא ממך דבר, רצה לומר כאשר תרצה שהדבור שלך יעשה פלא כנ"ל *, בין דין לדין בו' כנ"ל, דהיינו להמתיק הדינים על ישראל ותמשיך הדין על רשעים, ותבחין איזה דין להמתיקו ואיזה דין להמשיכו על הרשעים. וקמת ועלית, פרוש תראה לתקן את כל אבריו, לקדש כל אבר ואבר שתהיה קומה שלמה, כאשר אמרתי על פסוק (יחזקאל א כו) 'ואראה דמות כמראה אדם יושב על כסא', וחלילה לחשב זאת על הבורא יתעלה שאין לו דמות ותמונה כלל *, אף הענין, שיחזקאל הנביא התקדש בקדשה רבה כל אבר ואבר והגיע עד שרשו בקומה שלמה, וזהו שאמר 'ואראה דמות כמראה אדם', רצה לומר שראה את דמותו שהגיע עד כסא הכבוד. וזהו ועלית אל המקום אשר יבחר ד', רצה לומר שתעלה בקומתך עד כסא הכבוד, וק"ל *:

כי יבדית ד' בו' את הגוים בו' (יט א). נראה לי, דהנה האדם הוא תחלת המחשבה סוף המעשה, כי בריאת האדם היה ביום ו' אחר

ותגיע להדבקות והפנימיות העליון,
וק"ל*. חסר כאן.

תבין לך הדרה. פרוש, אחר תראה שתכין
ותרחיב לך דרך ישר להבורא,
ושלשת את גבול ארצה, פרוש על ידי
שתשליש את ימיה כאמרם ז"ל (קידושין ל).
לעולם ישליש כו' שליש במקרא, והיה לנוס
שמה כל רצח, פרוש לנוס לשון 'הרימו נס'
(ישעיה סב י), פרוש על ידי זה תעלה ותגביה
את כל הדברים אשר נרצחו, דהינו כל זמן
שלא עשה תשובה אזי הן תורה והן
התפלה לא פרחת לעלא ומטל כדבר
הנרצח, ועתה תגביהנו ותנשאנו למעלה*,
וזה דבר הרצח, פרוש הדבר הזה אשר היה
נרצח עד עתה*, אשר ינוס שמה, פרוש
ועתה תנשאנו ותגביהנו למעלה*, וחי,
רצה לומר שתתן בו חיות*.

ואם תאמר מי יודע שהיה תחלה כמו דבר
הנרצח*, ואמר הכתוב, זה האות*,
אשר יבה את רעהו, רצה לומר מעשיך
הקודמים הן תורות ותפלות שלך היו מכים
את רעך, הוא הצדיק הנקרא רעהו לא היה
יכול לסבל את מעשיך, ולא היו מקבלים
על הבריות, בבלי דעת, פרוש בעבור שהיו
בלי דעת*. ואם תאמר איך אדע שזה
האמת, ואמר והוא לא שוא לו, פרוש כי
ראינו שלא היה שוא לו מעולם, רק מחמת
מעשיו המכערים, לכן מעשיך יקרבוך
לתקן הכל, וק"ל*:

כל הנבראים, ותחלת המחשבה, כי כל
הנבראים נבראו למען האדם. וצריך האדם
לזכר עצמו שיגיע לעולם המחשבות, דהינו
שיהיה לו מחשבות טהורות שיגיע בהם
לשרשו*. וזהו שאמרו חז"ל (ע"ז מה):
הרוצה לעקר עבודה זרה צריך לשרש
אחריה, כי המחשבות זרות נקראים בשם
עבודה זרה, דהינו עבודה שזרה לו*,
וצריך לשרש, רצה לומר שצריך לתקן
השרש אשר ממנו באים ונובעים
המחשבות זרות*, כי כל המחשבות זרות
הם נובעים משרש חטאות געורים
ומעברות שאדם דש בעקביו, וזהו צריך
לשרש כו', אך בכל זאת צריך סיעתא
דשמאי, כי הבא לטהר מסיעין לו (יומא
לח:), ואלמלא הקדוש ברוך הוא עזרו לא
היה יכול לו (קידושין ל:).

וזהו כי יכרית כו' את הגוים, רצה לומר
המחשבות זרות והקלפות הנקראים
בשם גוים*, אשר ד' אלוקיך נתן לך, רצה
לומר שזה מתנה מהשם יתברך שנותן לך
את ארצם, הינו הגשמיים שהשרשוך
בהם*, וירשתה, רצה לומר שעל ידי
תשובתך תוציא מהם הניצוצות הקדושות,
'חיל בלע ויקאנו' (איוב כ טו)*, וישבת
בעריהם ובבתיהם, פרוש עריהם לשון 'עיר
פרא' (שם יא יב), דהינו משובותיך שהיית
כעיר פרא תשב הכל אל הקדשה, הן
הדברים הגשמיים, ובבתיהם, רצה לומר